

УДК 37.378.4

DOI 10.31494/2412-9208-2022-1-2-356-364

**FORMATION OF COMMUNICATIVE COMPETENCE
OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS
IN THE CONDITIONS OF THE MASTER'S DEGREE**

**ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ
В УМОВАХ МАГІСТРАТУРИ**

Olha POPOVA,

Candidate of Pedagogical
Sciences, Associate Professor

poi2009bam@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-0673-123X>

Ольга ПОПОВА,

кандидат педагогічних наук,
доцент

Angelika LESYK,

Candidate of Pedagogical
Sciences, Associate Professor

as_lesyk@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0003-1886-4088>

Анжеліка ЛЕСИК,

кандидат педагогічних наук,
доцент

*Berdiansk State Pedagogical
University,*

✉ 4, Schmidta street, Berdiansk,
Zaporizhzhia region, 71100

*Бердянський державний
педагогічний університет*

✉ вул. Шмідта, 4, м. Бердянськ,
Запорізька обл., 71100

Original manuscript received: August 16, 2022

Revised manuscript accepted: August 31, 2022

ABSTRACT

Modern society is focused on the growth of various types of interpersonal interaction, including speech communication, which leads to increased requirements for the quality of appropriate training of future primary school teachers, i.e. improvement of communicative competence, which will ensure their active professional activity in the future. The need to update the content of this process is related to various aspects of primary school modernization: the transition to the implementation of the Concept of a new Ukrainian school, support for its humanization, child-centered ideas; implementation of the principles of competency-based and person-oriented approaches in the education of younger schoolchildren, etc.

In the social aspect, the importance of researching the communicative competence of primary school teachers is determined by the lack of speech and especially rhetorical culture, both professional and general (culture of thinking, speech, communication). In the pedagogical aspect, its development is aimed at the formation of productive, creative thinking and is based on the ethical principles of morality, and therefore is an important component of the formation of a harmonious personality as the greatest value in a democratic society.

In the pedagogical activity of a teacher, communication is professionally significant, as it accompanies all types of work, and therefore the communicative skills of students of the second (master's) level of higher education are determined by the educational and professional program «Initial Education» of the Berdyansk State Pedagogical University: «To

communicate in academic Ukrainian in oral and written forms, use communicative strategies, form students' ability for mutual understanding, interpersonal interaction».

As evidenced by the results of the initial survey (according to M. Schneider) to identify professional and personal needs in the formation of communicative competence of future primary school teachers, in general, they respond favorably to the methods and techniques that were used in the classes on «Fundamentals of scientific communication and academic culture». At the same time, it was noted that the greatest difficulties for the master's students were caused by exercises of a practice-oriented nature regarding the prediction of the effectiveness of one's own communicative activity and the analysis of pedagogical speech, as well as the determination of ways of its continuous improvement.

Key words: *communicative competence, future primary school teachers, communicative competence of primary school teachers, communicative activity of primary school teachers.*

Вступ. Сучасне суспільство зорієнтоване на зростання різних видів міжособистісної взаємодії, у тому числі й мовленнєвої комунікації, що зумовлює посилення вимог до якості відповідної підготовки майбутніх учителів початкової школи, тобто вдосконалення комунікативної компетентності, яка забезпечить у подальшому їх активну професійну діяльність. Потреби в оновленні змісту цього процесу пов'язані з різними аспектами модернізації початкової школи: переходом до реалізації Концепції нової української школи, підтримкою її гуманізації, ідей дитиноцентризму; впровадженням принципів компетентнісного та особистісно зорієнтованого підходів у навчанні молодших школярів тощо.

Розвиток комунікативної компетентності в процесі професійної підготовки майбутніх педагогів вивчали Н. Волкова, Ю. Вторнікова, К. Касярум та ін. Проблеми професійної підготовки вчителів початкової школи різноаспектно вирішувалися науковцями О. Березюк, Н. Бібік, О. Бідою, В. Желановою, Л. Коваль, А. Лесик, О. Ліннік, О. Матвієнко, О. Поповою, О. Савченко, Л. Хомич та ін. У студіях зазначених авторів визначено закономірності професійної підготовки здобувачів вищої педагогічної освіти, запропоновано характеристику основних наукових підходів до розв'язання проблеми формування готовності майбутнього вчителя початкових класів до фахової діяльності, етапи та особливості її організації тощо [6].

Праці відомих учених-дидактів і методистів свідчать, що досліджувана проблема належить до пріоритетних у вітчизняній педагогічній науці. Нині створюються конкретні умови формування компетентнісної освіти, а саме: усвідомлення і впровадження технологій, які сприяють розвитку комунікативних умінь і навичок майбутніх учителів початкової школи [9].

Відаючи належне розробкам теоретичних і прикладних напрямів проблеми, відзначимо, що формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя початкових класів – здобувача (другого) магістерського рівня вищої освіти – ще не були предметом окремого дослідження.

Мета статті – обґрунтувати та довести результативність формування комунікативної компетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки за другим (магістерським) рівнем вищої освіти в Бердянському державному педагогічному університеті.

Методи та методики дослідження: теоретичні: аналіз, синтез, порівняння, моделювання, узагальнення застосовано з метою вивчення психологічної, педагогічної та методичної літератури й визначення концептуальних засад дослідження, уточнення сутності й особливостей процесу формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя початкових класів; емпіричні: педагогічне спостереження; бесіди, тестування з метою визначення ролі комунікативної компетентності в майбутній професійній діяльності та самооцінювання рівня її сформованості.

Результати дискусій. У вітчизняній педагогічній науці досліджувались питання педагогічного спілкування, культури мовлення вчителя (І. Бех, Г. Васянович, Б. Головін, В. Кан-Калік, Т. Ладженська, М. Пентиліук, О. Пономарів, С. Ромашина, В. Соколова та ін.), формування комунікативної україномовної компетентності (Ф. Бацевич, Г. Лещенко, Л. Скуратівський та ін.), психологічний аспект мовленнєвої діяльності особистості (Л. Виготський, А. Грник, М. Заброцький, І. Зимняя, О. Леонтєв, А. Лурія, І. Макаровська та ін.). Проаналізувавши наукові праці під кутом зору досліджуваної проблеми, будемо розуміти комунікативну компетентність учителів початкової школи як нормативну тенденцію (засвоєння соціально заданих норм та зразків), так й особистісно-творчу, що передбачає реалізацію індивідуальних особливостей мовлення в процесі спілкування. Відтак комунікативна діяльність педагога має підпорядковуватись загальній меті його взаємодії та врахувати індивідуальні особливості мовлення, що проявляються на рівні лексики, стилістики, граматики, добору мовних засобів та динаміки їх використання [10].

У соціальному аспекті важливість дослідження комунікативної компетентності вчителів початкової школи зумовлена дефіцитом мовленнєвої й особливо риторичної культури, як професійної, так і загальної (культури мислення, мовлення, спілкування). У педагогічному аспекті її розвиток спрямований на формування продуктивного, творчого мислення та ґрунтується на етичних засадах моральності, а відтак є вагомим складником формування гармонійної особистості як найбільшої цінності в демократичному суспільстві.

У педагогічній діяльності вчителя комунікація є професійно значущою, оскільки супроводжує всі види роботи, а тому комунікативні вміння здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти визначені освітньо-професійною програмою «Початкова освіта» Бердянського державного педагогічного університету: «Спілкуватися академічною українською мовою в усній та письмовій формах, використовувати комунікативні стратегії, формувати в учнів здатність до взаєморозуміння, міжособистісної взаємодії».

У процесі професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи слід звернути увагу на формування вмінь до здійснення публічної, двосторонньо спрямованої взаємодії, здатності будувати монологічну, діалогічну мовленнєву діяльність, у якій учні – не об'єкти впливу, а

суб'єкти спілкування. Мета такої діяльності полягає в досягненні взаєморозуміння та співробітництва, гармонізації суб'єкт-суб'єктних відносин, переконання розглядається не як самоціль, а як засіб досягнення ефективності комунікації.

Для того, щоб визначити рівень сформованості комунікативної компетентності майбутніх педагогів, у констатувальному експерименті провели опитування першокурсників магістратури (за В. Ряховським). Аналіз відповідей 170 респондентів (денної і заочної форм навчання) дозволяє стверджувати, що серед майбутніх учителів початкової школи не зустрічається людей, які підпадають під такі характеристики: явно некоммунікбельні, замкнені, мовчазні, віддають перевагу самотності або ж у яких надмірна коммунікбельність має хворобливий характер. Причому нормально коммунікбельними себе вважають 35% респондентів, а досить коммунікбельними (іноді навіть занадто) – 30%. Хоча були й такі (35%), які в незнайомих обставинах почувалися не зовсім упевнено.

У ході емпіричного дослідження нами було вивчено уявлення студентів факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв Бердянського державного педагогічного університету – майбутніх учителів початкових класів – про значущість коммуніктивної компетентності як професійно важливого складника, який становлять основу успішності їхньої подальшої фахової діяльності. Наявність або відсутність сформованих ознак коммуніктивної компетентності оцінювалася в межах від 10 до 0 балів.

Анкетування, бесіди зі студентами показали, що майбутні педагоги досить добре знають, що таке коммуніктивна компетентність учителя початкової школи (10 балів), високо оцінюють важливість її в педагога (9), але, на жаль, ствердну відповідь щодо сформованості цієї компетентності під час здобуття бакалаврського рівня вищої освіти дали 126 магістрантів. Чинниками, які заважали розвиткові їхньої коммуніктивної компетентності, найчастіше називалися недостатність практико-орієнтованих завдань на заняттях мовного та методичного спрямування. Ураховуючи те, що на освітньо-професійну програму «Початкова освіта» другого (магістерського) рівня вступають випускники різних закладів вищої освіти, не лише БДПУ, вважаємо за доцільне спрямувати значну увагу на формування коммуніктивної компетентності під час вивчення освітнього компонента «Основи наукового мовлення та академічної культури».

Безумовно, одним із пріоритетних завдань вивчення дисципліни майбутніми вчителями початкової школи є підвищення мотиваційного потенціалу до формування їх коммуніктивної компетентності в умовах магістратури. Розуміючи, що вона забезпечить у подальшому здатність педагога якісно виконувати свої професійні обов'язки, намагалися спрямовувати його продуктивну креативну діяльність, пропонувати завдання, які вимагали рішення нестандартних професійних проблем; використовували навчальні ситуації, пов'язані з професійною діяльністю майбутніх фахівців, а також орієнтацією на самоосвіту, саморозвиток,

самовдосконалення. Крім того, майбутні педагоги мали змогу ділитися власними прикладами з виробничої практики або педагогічної діяльності (здобувачі заочної форми навчання), які демонстрували важливість володіння комунікативною компетентністю для успішної реалізації професійних завдань.

Реалізація освітнього потенціалу особистості визначається як об'єктивними можливостями, так і внутрішніми особистісними чинниками, серед яких провідну роль відіграють здібності, цінності та мотивація діяльності. Спілкування поєднує в собі два взаємопов'язаних рівні: зовнішній, поведінковий, і внутрішній, глибинний, що має визначальне значення по відношенню до першого. Спонування майбутніх учителів початкової школи до розвитку комунікативної компетентності сприяє перетворенню ситуативної позитивної мотивації в стійку особистісну позицію. Пропонуючи систему активних методів роботи для розвитку мовлення, ми мали на меті впливати на корекцію мотиваційно-ціннісної сфери особистості, формувати навички рефлексії, що дає імпульс до самовдосконалення. Наразі потреба в самоосвіті й саморозвитку є основним чинником, внутрішньою рушійною силою вдосконалення майстерності здобувачів вищої освіти.

Майбутні вчителі початкової школи вправлялися в умінні доречно використовувати й гармонійно поєднувати вербальні та невербальні засоби спілкування; володіти нормами сучасної літературної української мови; удосконалити власної техніки мовлення. Крім того, створювалися умови, завдяки яким магістранти збільшували свій активний словник, вводили в постійну мовленнєву практику використання тропів та риторичних фігур, надавали висловлюванням емоційно-образної виразності; моделювали й уявляли в спілкуванні характер аудиторії; композиційно будували та реалізовували план спілкування, керували перебігом мовленнєвої взаємодії залежно від наявних умов, були мобільними в будь-якій ситуації мовлення. Найбільш цікавими для майбутніх педагогів були завдання, які передбачали вміння встановлювати й підтримувати зворотній зв'язок з молодшими школярами; регулювати власну мовленнєву діяльність змістом зворотної інформації, аналізом стану, поведінки, реакції суб'єктів педагогічної взаємодії; вести діалог та висловлювати переконливі аргументи; розвивати імпровізоване мовлення, що позитивно впливає на формування навички правильного й швидкого реагування в реальній непередбаченій ситуації мовлення.

У процесі вивчення дисципліни «Основи наукового мовлення та академічної культури» надаємо перевагу суб'єктній активності майбутніх педагогів, практико-орієнтованим заняттям, що ґрунтуються на активних технологіях. Так, здобувачі вищої освіти виконували завдання для аудиторної та самостійної роботи, які передбачали розв'язання педагогічних ситуацій, дискусії, захист проєктів, інтерактивні бесіди, аукціони ідей, мозкові штурми, мовленнєві розминки та ігри тощо. Зважаючи на те, що освітній процес відбувається дистанційно із застосуванням електронної платформи

MOODLE, магістранти мають можливість підвантажити виконання завдань на сторінку і отримати фідбек від викладача з конкретними пропозиціями щодо власного вдосконалення.

Навчальний педагогічний діалог дає можливість самовираження та розвитку особистісних якостей майбутніх учителів початкової школи. Здійснення такого діалогу стає можливим у разі створення атмосфери гуманного ставлення, відвертості, толерантності, доброзичливості. Викладача й студентів об'єднують активність, взаємна спрямованість на розв'язання проблемних питань, взаємовплив та готовність сприймати інші точки зору, рівність психологічних позицій.

На заняттях магістранти виконували завдання щодо аналізу педагогічних ситуацій, шляхи та наслідки їх вирішення; здійснення певного вибору мовно-мовленнєвих засобів. Під час групового обговорення кожен учасник формулював свою точку зору й одночасно покращував навички активного слухання. Аналіз ситуацій дозволяв відпрацювати процес прийняття педагогічного рішення, удосконалювати комунікативну діяльність, коригувати власні особистісні риси, мотивацію, ціннісні настанови.

У зв'язку з цим варто звернути увагу також на використання рольових ігор. Вони формують уміння моделювати педагогічну комунікативну діяльність, брати на себе відповідальність за прийняття рішень та організувати їх виконання, водночас учасники гри можуть побачити, проаналізувати й усвідомити результати своїх дій. Рольові ігри використовувалися як засіб подолання критичних ситуацій за рахунок їх рефлексивного осмислення.

Прогнозуючи очікувані результати, на думку О. Киричука, у понятті «комунікативна діяльність особистості» варто виділяти три підсистеми [3 : 15]:

- комунікативний потенціал – іманентні від народження задатки людини до спілкування із собі подібними, її суб'єктний потенціал;
- комунікативна компетентність – набутий досвід спілкування людини в процесі її соціальної взаємодії;
- соціально-комунікативна активність – комунікативно-виконавча майстерність особистості в процесі життєдіяльності, що передбачає здатність людини до самостимуляції, саморегуляції та самокорекції в спілкуванні та несе в собі потенціал впливу на інших.

Як свідчать результати вихідного опитування (за М. Шнайдер) для виявлення професійно-особистісних потреб у формуванні комунікативної компетентності майбутніх учителів початкової школи, загалом вони схвально відгукуються про методи і прийоми, які були використані на заняттях з «Основ наукового мовлення та академічної культури». Разом з тим відзначили, що найбільші труднощі в магістрантів викликали вправи практико-орієнтованого характеру щодо прогнозування ефективності власної комунікативної діяльності та аналізу педагогічного мовлення, а також визначення шляхів його постійного вдосконалення.

Висновки. Отже, проаналізувавши наукову літературу, визначили такі основні складники комунікативної компетентності майбутніх учителів

початкової школи: мовна, мовленнєва та риторична. Мовний складник комунікативної компетентності – це знання норм та правил сучасної літературної мови, фонетико-фонологічного ладу, лексичного запасу та синтаксичної будови, законів функціонування її одиниць і побудови мовлення. Мовленнєвий складник – це індивідуальна здатність добирати й використовувати мовні засоби в різноманітних мовленнєвих ситуаціях з метою здійснення ефективної комунікації. Риторичний складник визначено як здійснення публічно спрямованої комунікації, здатність будувати монологічну та діалогічну мовленнєву діяльність на засадах взаєморозуміння та співробітництва з аудиторією як суб'єктом педагогічної взаємодії.

Вхідне опитування майбутніх учителів початкової школи – здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти – в Бердянському державному педагогічному університеті щодо формування в них комунікативної компетентності свідчить про необхідність спеціальної роботи. Під час вивчення освітнього компонента «Основи наукового мовлення та академічної культури» на основі комплексу активних методів навчання, виконання практико-орієнтованих комунікативних вправ та завдань формуються вміння майбутніх педагогів створювати мовленнєвий позитив, здійснювати ефективну комунікацію з усіма учасниками освітнього процесу початкової школи. Подальшого дослідження потребує мовно-мовленнєва особистість учителя початкової школи, яка формується під час здобуття магістерського рівня вищої освіти.

Література

1. Желанова В. В. Фасилітаційна компетентність майбутнього педагога: сутність і структура. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Вип. 31. Т. 1. С. 87–90.
2. Інновації в освіті: перспективи розвитку : матер. І Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 20 травня 2021 р.). Тернопіль : ЗУНУ, 2021. 357 с.
3. Киричук О. Соціально-комунікативна активність особистості в контексті суб'єктно-вчинкової парадигми. *Рідна школа*. 2007. № 7. С. 12–15.
4. Коваль Л. В. Професійна підготовка майбутніх учителів у контексті розвитку початкової освіти: технологічний підхід : монографія. Донецьк : ЛАНДОН-XXI, 2011. 330 с.
5. Когут І. В. Формування професійно-педагогічної комунікативної компетентності майбутнього вчителя : дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04. Полтава. 2015. 250 с.
6. Ляшенко К. І. Творчий потенціал педагога засобами інноваційної діяльності. *Наукове мислення* : зб. статей учасників 45-ої всеукраїнської практ.-пізнавальної інтернет-конф. «Наукова думка сучасності і майбутнього», (10-20 жовтня 2021). Дніпро, 2021. С. 39–42.
7. Нова українська школа. *Міністерство освіти і науки України*. URL : <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> (дата звернення: 12.07.2022).
8. Оліяр М. П. Формування комунікативної компетентності майбутніх учителів початкових класів у процесі їх лінгвістичної підготовки. URL : <http://194.44.152.155/elib/local/1110.pdf> (дата звернення: 25.06.2022).
9. Полова О., Лесик А. Мовленнєва підготовка майбутніх педагогів до професійної діяльності в умовах Нової української школи. *Theoretical foundations of pedagogy and education* : collective monograph. Boston : Primedia e Launch, 2021. P. 886-912.

10. Попова О. І. Теоретичні засади підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування комунікативної компетентності учнів. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету: Серія: Педагогічні науки*. Бердянськ : БДПУ, 2017. Вип. 2. С. 290–294.

11. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2031 роки : МОН України. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozwitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf> (дата звернення: 12.07.2022).

12. Упатова І. П. Проблема підготовки майбутніх учителів початкових класів до інноваційної діяльності. *Теорія і методика професійної освіти*. 2020. Вип. 21. Т. 3. С. 133–136.

References

1. Zhelanova, V. V. (2021). *Fasilitacijna kompetentnist' majbutn'ogo pedagoga: sutnist' i struktura* [Facilitation competence of the future teacher: essence and structure]. *Innovacijna pedagogika – Innovative pedagogy*. 31, T. 1, 87–90. [in Ukrainian].

2. *Innovacii v osviti: perspektivi rozvitku* (2021) [Innovations in education: development prospects] : mater. I Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (m. Ternopil', 20 travnya 2021). Ternopil' : ZUNU. [in Ukrainian].

3. Kirichuk, O. (2007). *Social'no-komunikativna aktivnist' osobistosti v konteksti sub'ektno-vchinkovoї paradigmi* [Social and communicative activity of the individual in the context of the subject-act paradigm]. *Ridna shkola – Native school*, 7, 12–15. [in Ukrainian].

4. Koval', L. V. (2011). *Profesijna pidgotovka majbutnih uchiteliv u konteksti rozvitku pochatkovoї osviti: tekhnologichnij pidhid* [Professional training of future teachers in the context of the development of primary education: a technological approach] : monografiya. Donec'k : LANDON-XXI. [in Ukrainian].

5. Kogut, I. V. (2015). *Formuvannya profesijno-pedagogichnoї komunikativnoї kompetentnosti majbutn'ogo vchitelya* [Formation of professional and pedagogical communicative competence of the future teacher]: dis. ... na здобуття наук. ступеня канд. ped. nauk: 13.00.04. Poltava. [in Ukrainian].

6. Lyashenko, K. I. (2021). *Tvorchij potencial pedagoga zasobami innovacijnoї diyal'nosti* [Creative potential of the teacher by means of innovative activity.]. *Naukove mislennya – Scientific thinking: zb. statej uchasniv 45 vseukrains'koi prakt.-piznaval'noi internet-konf. «Naukova dumka suchasnosti i majbutn'ogo»*, (10-20 zhovtnya 2021). Dnipro, 39–42. [in Ukrainian].

7. *Nova ukrains'ka shkola* [New Ukrainian school]. Ministerstvo osviti i nauki Ukraїni – Ministry of Education and Science of Ukraine. Available at: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>. [in Ukrainian].

8. Oliyar, M. P. *Formuvannya komunikativnoї kompetentnosti majbutnih uchiteliv pochatkovih klasiv u procesi ih lingvistichnoї pidgotovki* [Formation of communicative competence of future primary school teachers in the process of their linguistic training]. Available at : <http://194.44.152.155/elib/local/1110.pdf>. [in Ukrainian].

9. Popova, O., Lesik, A. (2021). *Movlenneva pidhotovka majbutnih pedagogiv do profesijnoї diyal'nosti v umovah Novoi ukrains'koi shkoly* [Speech preparation of future teachers for professional activity in the conditions of the New Ukrainian School]. *Theoretical foundations of pedagogy and education* : collective monograph. Boston : Primedia e Launch, 886-912. [in Ukrainian].

10. Popova, O. I. (2017). *Teoretichni zasadi pidgotovki majbutnih uchiteliv pochatkovoї shkoli do formuvannya komunikativnoї kompetentnosti uchniv* [Theoretical principles of training future primary school teachers for the formation of students' communicative competence]. *Naukovi zapiski Berdyanskogo derzhavnogo pedagogichnogo universitetu: Seriya: Pedagogichni nauki – Scientific papers of*

Berdiansk State Pedagogical University. Series: Pedagogical sciences. Berdyans'k : BDPU, 2, 290–294. [in Ukrainian].

11. *Strategiya rozvitku vishchoi osviti v Ukraini na 2021-2031 roky* [Strategy for the development of higher education in Ukraine for 2021-2031] : MON Ukrainy. Available at : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf>. [in Ukrainian].

12. Upatova, I. P. (2020). *Problema pidgotovki majbutnih uchiteliv pochatkovih klasiv do innovacijnoi diyal'nosti* [The problem of training future primary school teachers for innovative activities]. *Teoria i metodyka profesijnjoi osviti – Theory and methodology of professional education*, 21, T. 3, 133–136. [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

Сучасне суспільство зорієнтоване на зростання різних видів міжособистісної взаємодії, у тому числі й мовленнєвої комунікації, що зумовлює посилення вимог до якості відповідної підготовки майбутніх учителів початкової школи, тобто вдосконалення комунікативної компетентності, яка забезпечить у подальшому їх активну професійну діяльність. Потреби в оновленні змісту цього процесу пов'язані з різними аспектами модернізації початкової школи: переходом до реалізації Концепції нової української школи, підтримкою її гуманізації, ідей дитиноцентризму; упровадженням принципів компетентнісного та особистісно зорієнтованого підходу в навчанні молодших школярів тощо.

У соціальному аспекті важливість дослідження комунікативної компетентності вчителів початкової школи зумовлена дефіцитом мовленнєвої й особливо риторичної культури, як професійної, так і загальної (культури мислення, мовлення, спілкування). У педагогічному аспекті її розвиток спрямований на формування продуктивного, творчого мислення та ґрунтується на етичних засадах моральності, а відтак є вагомим складником формування гармонійної особистості як найбільшої цінності в демократичному суспільстві.

У педагогічній діяльності вчителя комунікація є професійно значущою, оскільки супроводжує всі види роботи, а тому комунікативні вміння здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти визначені освітньо-професійною програмою «Початкова освіта» Бердянського державного педагогічного університету: «Спілкуватися академічною українською мовою в усній та письмовій формах, використовувати комунікативні стратегії, формувати в учнів здатність до взаєморозуміння, міжособистісної взаємодії».

Як свідчать результати вихідного опитування (за М. Шнайдер) для виявлення професійно-особистісних потреб у формуванні комунікативної компетентності майбутніх учителів початкової школи, загалом вони схвально відгукуються про методи і прийоми, які були використані на заняттях з «Основ наукового мовлення та академічної культури». Разом з тим відзначили, що найбільші труднощі в магістрантів викликали вправи практико-орієнтованого характеру щодо прогнозування ефективності власної комунікативної діяльності та аналізу педагогічного мовлення, а також визначення шляхів його постійного вдосконалення.

Ключові слова: комунікативна компетентність, майбутні вчителі початкової школи, комунікативної компетентності вчителів початкової школи, комунікативна діяльність учителя початкової школи.